

4

Javaslat a Finn-magyar szótár megjelentetésére.

A Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság határozata:

A Bizottság a Finn-magyar szótár megjelentetésével egyet-
ért azzal, hogy az I. Osztály vezetősége az Akadémiai
Kiadóval közösen már most hívja fel a finn tudományos
körök figyelmét a készülő szótárra és egyben érdeklődjék
a részükre szükséges példányszámokról. A szótár nem ha-
ladhatja meg a korábban javasolt terjedelmet.

J a v a s l a t
Finn-Magyar Szótár megjelentetésére.

Az I. Osztály osztályvezetősége javasolja, hogy az
Akadémiai Kiadó Finn-Magyar Szótárt jelentessen meg.

Indokolás:

A finnugor nyelvtudomány alapját a magyar Reguly és a finn Castrén vetették meg még az 1840-es években azáltal, hogy nagy mennyiségű szótári és egyéb nyelvi anyagot gyűjtöttek a nyelvészeti kutatás céljaira. Egy ideig a magyar és a finn nyelvészek együtt haladtak ezen nyelvészeti anyag feldolgozásában, tudományos értékesítésében is, s ezzel nagy nemzetközi megbecsülést szereztek nemcsak maguknak, hanem népüknek is a nyelvtudomány terén. Később azonban, 1918-at követően, a magyarországi finnugor nyelvtudomány megértés, támogatás és kutatási lehetőségek híján elsatnyult, a finnországi kutatás viszont állami és társadalmi támogatás révén egyre tervszerűbbé vált és egyre inkább kiterjedélyesedett. Ennek megfelelően alakult a két ország finnugor nyelvtudományának nemzetközi megbecsülése is.

A magyar és a finn kutatók kb. egy fél évszázadig szoros együttműködésben voltak egymással. A finn nyelvészek szinte kivétel nélkül ellátogattak hazánkba, megtanulták, majd hazájukban többben közülük egyetemeken tudományosan is megismertették a magyar nyelvet és tanították a fiatalabb nemzedékeket a magyar kultúra és tudomány megbecsülésére meg a magyar nép szeretetére. Idővel azonban a magyar nép iránti minden rokonszenvük ellenére is kénytelenek voltak észrevenni nálunk bizonyos hiányokat, amik bizony eloszlatták egyes illuzióikat. Mert amíg Finnországban a /Magyar Tudományos Akadémia funkciót betöltő/ Finn Irodalmi Társaság új magyar olvasókönyvet és szójegyzéket adott ki, kinyomtatott több kiadásban egy finnül írt magyar nyelvtant és megjelentette külön kötetben a magyar irodalom történetét, az Otava nevű helsinki káptalalista könyvkiadó vállalat pedig - noha nagy nyereségre nemigen lehetett reménye - magyar-finn szótárt adott ki, ugyanakkor Magyarországon csupán két laikusnak sikerült magán-összeköttetésével révén egy-egy gyenge kis finn nyelvkönyvet kiadni, s legalább másfél évtizede már ezek sem kaphatók. Sok szép szó folyt a magyar és a finn nép és nyelv rokonságáról, egymás megbecsüléséről, tudományos együttműködésről, kulturális szerződésekről stb. stb., ugyanakkor azonban Magyarországon ma is Szinyei Józsefnek 1884-ben megjelent /s számos évtizeddel ezelőtt elavult, meg elfogyott/ finn-magyar szótára a legújabb "finn szótár", amellyel akár "kulturfölnyünk" korszakában, akár pedig ma is "dicsekedhetünk". Egy finn-magyar szótár költségeinek fedezésére 73 év óta nem találtunk még módot, noha nem kétséges, hogy két nép fiai csak egymás nyelvének megértése, megtanulása révén ismerhetik meg egymást igazán. Ha a politikai érdek úgy kívánta, hangos szóval hirdettük annak szükségességét is, hogy egymás országát megismerjük, arra azonban 7-8 évtizede nem találtunk lehetőséget, hogy a finn nyelv megtanulásához segédeszközt adjunk a tanulni vágyó magyar szakos tanárjelöltek azon ezreinek, sőt

talán tizezreinek, akiknek a számára - helyesen - előirtuk kötelező tárgyként egyebek közt a finn nyelv tanulását is. Ezen helykiadó Vállalat - akkor, amikor kiadott egy 175 lapos finn nyelv-tant. A finn-magyar szótár problémáját azonban ez sem oldja meg, sőt: minthogy növeli az érdeklődést a finn nyelv iránt, még az eddiginél is sürgetőbb köteleességünké teszi egy finn-magyar szótár kiadását.

A finn nyelv ma is kötelező tantárgy valamennyi egyetemünkön a jövő magyar szakos tanárok számára /évente legalább 70-80 új magyar szakos hallgató iratkozik be egyetemünkre/. Ismerete nélkülözhetetlen a magyar nyelvtudomány valamennyi művelője számára. Bizonyos mértékű ismeretere szükségük van néprajzkutatóinknak, folkloristáinknak, régészeinknek, őstörténészeinknek, mert az általuk művelt tudományok Finnországban rendkívül magas színvonalat értek el, s e tudományágak finnországi eredményeinek ismerete nélkülözhetetlen a magyar kutatók számára. Szükségük lenne egy finn-magyar szótárra könyvtárosainknak, mert enélkül, ha finn könyvvel van dolguk /igen sokszor előfordult/, képtelenek a könyvtárak tulajdonába kerülő finn könyvet szakszerűen elhelyezni, nyilvántartani és a tudomány számára felhasználhatóvá tenni. Szükségük lenne egy finn-magyar szótárra műfordítóinknak, muzeumi szakembereinknek, jövő diplomataink és közgazdasági szakembereink meg ujságíróink egy csoportjának, stb. stb. Szép számmal vannak továbbá még ma is /s ezt csak a szakember tudja/ a tudományos szakkörökön kívül álló érdeklődők is, akik a finn nyelvvel szeretnének megismerkedni, ha volna miből. A mai helyzetnek, amelyben egy finn-magyar szótár hiánya miatt a finn tudomány, művészet, irodalom stb. megismerése egyre inkább lehetetlenné válik, elsősorban a munkás és a paraszt származású értelmiség látja kárát, mert nekik még nehezebb, mint másoknak a finn nyelvű tudományos stb. irodalom megértéséhez pl. finn-német, finn-angol stb. szótárak közvetítésével eljutni /persze magán ember számára ezek sem hozzáférhetők, s antikváriumainkban még csak sok évtizedes, elavult finn-német stb. szótárakra sem lehet ma már szertenni/.

A finn nép Európa egyik legműveltebb népe, rendkívül megbecsülésnek örvend több világtáj felől. Kulturáját, tudományát nagyra értékeli az egész világ. Lehetetlenné tartjuk, hogy a finn néptől, tudományától és kulturájától épp mi /és szinte kizárólag mi/, magyarok, kívánnánk továbbra is elzárkózni. Az elsősorban nem tudományos célok megvalósítására létesült Tankönyvkiadó Vállalat fel tudott emelkedni odáig, hogy méltányolt bizonyos magasabb tudományos és kulturális érdekeket, és kiadott egy finn nyelv-tant. Lehetetlenné látszik, hogy épp a magyar tudomány érdekeinek védelmére hivatott intézmények, s épp a Magyar Tudományos Akadémiához közelálló szervek ne akarnák - szívvél-lélekkkel, e egyszermind anyagi eszközök rendelkezésre bocsátásával is - lehetővé tenni egy finn-magyar szótár megjelenését. Ha ez történék, ez nemcsak a Magyar Tudományos Akadémia régi s éppen számunkra rendkívül értékes hagyományainak féltését jelentené, hanem megfosztaná továbbra is új, szocialista értelmiségünket /elsősorban ennek munkás és paraszt származású tagjait/ attól a leheto-

ségtől, hogy a finn tudománnyal és kulturával való kapcsolatokat úgy ápolja, ahogyan ezt egyebek közt pl. a szovjet nép is és Európának szinte valamennyi művelt és szabad népe teszi.

Tájékoztató a szótár előkészítő munkálatairól.

1./ A finn-magyar szótár kérdése már évek óta szerepel a Szótári Bizottság napirendjén. Kiadásának terve először a SzB. 1953. augusztu 18.-án tartott ülésén öltött konkrét formát, amikor a bizottság a szótár kiadását szükségesnek jelentette ki, s főszerkesztőnek Zsirai Miklós akadémikust javasolta. Zsirai Miklós gyenge egészségi állapota, majd tartós megbetegedése azonban hosszú ideig lehetetlenné tette a szerkesztés személyi kérdéseinek megnyugtató megoldását. Ezért a szótár szerkesztési munkálatainak megkezdése is egyre tovább tolódott. Amikor bizonyossá vált, hogy a kijelölt főszerkesztő megbízásának gyenge egészségi állapota miatt eleget tenni nem tud, az SzB. javaslatára az osztály - az OV jóváhagyása után - Papp István debreceni egyetemi tanárt kérte fel a főszerkesztői teendők ellátására.

2./ 1955. július 28.-án az Osztály felhívta az Akadémiai Kiadót a szerkesztési munkálatok megkezdésére.

3./ 1955. október 13.-án Papp István megbízott főszerkesztő és Proper László, az Akadémiai Kiadó szótárszerkesztési vezetője, megállapodást írt alá a szótári munkálatok megkezdéséről.

A megállapodás 1. pontja kimondja, hogy 1955. december 31.-ig "előkészítő munkálatok folynak". Az aláírók erre az időszakra a tudományos terv elkészítését, illetve jóváhagyására való betérjesztését, továbbá a szerkesztés technikai irányelveinek kialakítását, s a szógyűjtés megkezdését irányozzák elő abból a célból, hogy "az esetleges javítások, módszerbeli változtatások és kiegészítések az év végéig kialakuljanak."

A tényleges szerkesztői munkálatok megindítását tehát a Kiadó csak az 1956-os naptári és költségvetési évre vette tervbe.

A megállapodás kimondja, hogy a szótár kézírata 1958. október 1-ig készül el, illetőleg kerül nyomdába, továbbá, hogy az Akadémiai Kiadó a tudományos terv jóváhagyása után elkészíti a szótár gazdasági tervét. Főszerkesztői honoráriumként ívenként 1200.-Ft-ot irányoz elő, azzal a megjegyzéssel azonban, hogy a részletes megállapodásokat a honoráriumokra vonatkozóan a gazdasági terv kidolgozásával egyidejűleg köti meg az Akadémiai Kiadó.

4./ 1955. november 1.-én az Akadémiai Kiadó jelentette az Osztálynak a szótár költségvetési előirányzatát, s a szerkesztés összes költségeit 200.000.- Ft-ban jelölte meg. Kérte az OV-t, hogy a szótári munkálatok megindítását s a költségtényezőket vegye tudomásul. Az OV-tól kért döntést a szótár példányszáma tekintetében is, mert - közlése szerint - csak így állapítható meg a nyomdai előállítási költség és a szótár bolti eladási ára, valamint - "amennyiben a tényleges önköltséget alapul véve az az ár magas lenne" - az Akadémia által folyósítandó szubvenció összege is.

- 5./ Az Osztály és az Akadémiai Kiadó között ekkor szóbeli tárgyalások indultak meg a fenti kérdésekről. E tárgyalások eredményeként, az illetékes szakértők meghallgatása után 1955. november 28.án közölte az Osztály a Kiadóval, hogy a munkálatok megindítását jóváhagyólag tudomásul veszi, a szellemi előállítás költségei tekintetében azonban csökkentést lát indokoltnak és szükségesnek, s a végösszeget 170.000 Ft-ban jelölte meg. A példányszám tekintetében a 3.000 példányban történő kiadás mellett foglalt állást.
- Az Osztály egyben felhívta az Akadémiai Kiadót, hogy a nyomdai előállítás költségvetését készítse el, s a szubvenció összegére nézve tegyen javaslatot, hogy az Osztály "a szubvenció igénylése érdekében szükséges lépéseket a Vállalati Osztálynál mielőbb megtehesse."
- 6./ Az Akadémiai Kiadó 1956. január 9.-én közölte az Osztállyal a végleges költségvetést. Eszerint az előállítás összes költségei 365.00 Ft-ot, a nettó bevétel - 3000 példány és a 100 Ft figyelembevételével - 230.000 Ft-ot tesz ki. A szükséges szubvenció összege tehát 135.000 Ft. Az Akadémiai Kiadó kérte, hogy az Osztály a szubvenció igénylése érdekében szükséges lépéseket a Vállalati Osztálynál tegye meg, mert "ennek biztosítása nélkül" a munkálatokat nem kezdheti meg.
- 7./ Az Osztály ezután szóbeli tárgyalást kezdett a Vállalati Osztály illetékes tényezőivel. A kapott válasz szerint a Vállalati Osztály csak akkor tud a kérdéssel érdemben foglalkozni, ha a szótár kiadása kérdésében az OV és a KFB már állást foglalt. Az Osztály a szótár ügyét ekkor előbb az OV, majd ennek jóváhagyása után a KFB elé terjesztette, jelezve azt, hogy a szótár kiadásához az Akadémia részéről 135.000 Ft. szubvencióra van szükség.
- 8./ A KFB állásfoglalása azonban még a mai napig sem történt meg. Az utolsó tájékoztatást e kérdésben az Osztály szótári előadója a KFB illetékes ügyintézőjétől /Erdélyinétől/ telefon útján történt érdeklődésére 1956. nyarán kapta. Eszerint a KFB a szótár ügyével érdemben addig nem foglalkozik, míg a tervbe vett új szótári kiadóvállalat felállításának kérdése el nem dönt. A KFB ugyanis - hangzott a tájékoztatás - az új vállalat felállításáig céltalannak lát a szótár ügyében minden állásfoglalást, mert határozata az új vállalat létesítésével ugyanis hatályát veszti, s az új vállalatnak újból kell majd foglalkoznia a szótár kiadási problémájával.
- 9./ Minthogy az új szótári kiadóvállalat felállítása egészen a múlt év októberéig nyitott kérdés volt, a szótár ügyében nem történt semmi előrehaladás.
- Az 1956. évi októberi események azután - mint annyi más kérdést - a finn szótár problémáját is újból hosszabb időre háttérbe szorították.
- 10./ Az Osztály feladata most - amennyiben a tervezett szótári vállalat kérdése már lazártnak tekinthető - abban áll, hogy a szótár ügyében a KFB-től haladéktalan döntést kérjen, s ennek birtokában a Vállalati Osztálynál - szükség esetén az Elnökség segítségét is igénybevéve - a 135.000 Ft. összegű szubvenció sürgős kiutalását, illetőleg akadémiai vállalását késedelem nélkül kieszközölje.

Budapest, 1957. február 5.

I. Osztály Vezetősége